

COVID-19 Kentsel-Kamusal Alan Kullanım ve Tasarımını Nasıl Etkileyecek? Bir Değerlendirme

*

Çiğdem Çörek Öztaş¹
ORCID: 0000-0001-7744-2323

Öz

Kentlerin, pek çok hizmeti, kullanımı, ekonomik, sosyal faaliyeti ve fırsatı birarada sunarak insanların kentlerde yığılmasına sebep olması durumu, salgın döneminde kentler ve kentliler için en önemli tehdidi oluşturmuştur. Kentlerin gelişiminde ve yeniden yapılanmasında, önemli salgın hastalıkların ve kentli yaşamını derinden etkileyen buluşların etkisi bilinmektedir. Benzer şekilde, hastalıkların ve salgınların kamusal alanlarda davranış değişikliklerine ve dolayısıyla kentsel kamusal alanların değişim ve dönüşümüne sebep olan önemli faktörlerden olduğu söylenebilir. COVID-19, öncelikle insanların kentsel alanda birbirleriyle iletişim kurma biçimini etkilemiştir. Güvensizlik ve korku gibi duygular ortaya çıkmış ve bu durum insanların kamusal alanlardaki varlıklarını ve sosyal etkileşimlerini, özellikle de tesadüfi karşılaşmaları azaltmıştır. Tüm bu duygu ve davranış değişiklikleri ise beraberinde sosyal mesafeyi ön planda tutan yeni planlama ve tasarım önerilerini ve uygulamalarını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, COVID-19'la birlikte kentsel-kamusal alanlarda yaşanabilecek değişimi anlayabilmek için bireysel ve toplumsal davranışların mekanla ilişkisine odaklanmıştır. Bu amaçla çalışma öncelikle davranışsal coğrafya ve çevre psikolojisi kavramlarına odaklanarak, teorik bir çerçeveye oluşturmuştur. Ardından, salgınla birlikte kentsel-kamusal alan kullanımının nasıl etkilenebileceği tartışılmış ve kentsel-kamusal alanlarda geliştirilmiş olan yaklaşım ve uygulama örnekleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Davranışsal coğrafya, çevre psikolojisi, COVID-19, Kentsel-Kamusal alan

¹ Dr., WRI Türkiye Sürdürülebilir Şehirler, E-mail: cigdemcorek@hotmail.com

How will COVID-19 Affect Urban-Public Space Usage and Design? An Assessment

*

Çiğdem Çörek Öztaş²
ORCID: 0000-0001-7744-2323

Abstract

The most important threat for cities and citizens during the pandemic was the fact that cities caused people to accumulate in cities by offering many services, use, economic, social activities and opportunities together. The impact of important diseases and inventions that affect urban life are known in the development and reconstruction of cities. Similarly, it can be said that diseases and pandemics are among the important factors that cause behavioral changes in public spaces. COVID-19 has primarily affected the way people communicate with each other in the urban area. Emotions such as insecurity and fear emerged, which reduced people's presence in public spaces and their social interactions, especially random encounters. All these emotional and behavioral changes have revealed new planning and design suggestions and practices that prioritize social distance. This study focuses on the relationship of individual and social behaviors with space in order to understand the change that can occur in urban-public spaces related to COVID-19. For this purpose, the study primarily focused on Behavioral Geography and Environmental Psychology, creating a theoretical framework. Then, how the use of urban-public space can be affected with the pandemic was discussed and the approaches and practices developed in urban-public spaces were examined.

Keywords: *Behavioral Geography and Environmental Psychology, COVID-19, urban-public space*

---

² Asst. Prof., WRI Sustainable Cities, E-mail: cigdemcorek@hotmail.com

Giriş

Kamusal alanlar, tüm insanların özgürce erişebildiği kentsel alanları ifade eder. Erişilebilirlik düzeyine bağlı olarak, kamusal, yarı-kamusal ve yarı-özel olmak üzere üç tür kamusal alan vardır (Newman, 1996, s.30). Kamusal alanlar çok işlevlidir ve işe, okula gitmek veya alışveriş yapmak gibi gerekli etkinlikler yanında; eğlence amaçlı yürüyüşler, fiziksel aktivite, oyun oynama, insanlarla konuşma ve düzenlenmiş sosyal faaliyetlere katılmak gibi isteğe bağlı sosyal aktiviteleri de kapsar (Gehl, 1987, s.40). Kamusal alanlar, tanımlanabilir, kapsayıcı ve erişilebilir olma durumlarıyla özel alanlardan net bir biçimde ayrılır. Kamusal alanlar aynı zamanda kamu gözetimi sunarak ve yaya ve taşıt trafiği arasında denge sağlayarak güvenli, rahat ve dinlendirici deneyimler sunar (Carmona, 2019, s.48). Kamusal alanlar, bireyin ve toplumun en fazla karşılaştığı, biraraya geldiği ve etkileşimde bulunduğu mekanlardır. Bu alanlarda birey, toplum ve sosyal-fiziksel çevre arasında aktif bir ilişki ve iletişim kurulmaktadır. Kentsel ve kamusal alanlarda buluşma ve günlük aktivitelerde bulunma imkanı, bireylere, diğerlerinin arasında olma, onları görme, duyma ve diğer insanların farklı durumlarda ne şekilde davrandıklarını deneyimleme fırsatı da yaratır (Akı ve Erdönmez, 2005). Arendt bu durumu, ortak olanın deneyimi olarak da tanımlamaktadır. Bu nedenle de kamusal alanı, nesnelere ve insanların görülebildiği ve 'kamusal' statüsünü kazandığı yer olarak tanımlar (Arendt, 1958).

Modern kamusal alan kavramı, 19. yüzyılda kent sakinlerinin Paris, Londra ve Barselona bulvarlarında dolaşmaya başladığı zaman doğmuştur (Solà-Morales, 2008, s. 75). Ortaya çıkan tüketim kültürü kamusal alanın gelişimine katkıda bulunmuş ve güzel vitrinleri görme eğilimi geniş caddelerde dolaşmanın önemli bir amacı olmuştur. Vitrinleri görmenin yanında, başkaları tarafından görülme isteği de kamusal alanların daha fazla kullanılmasına sebep olmuştur (Sennett, 2018, s. 55). Kamusal alandaki bu iki erken etkinlik, alışveriş ve sosyalleşme, tam olarak COVID-19'dan en çok etkilenen etkinliklerdir. Başka bir deyişle, COVID-19, kamusal alan fikri doğduğunda, insanları ilk etapta şehre getiren iki etkinliğe meydan okumaktadır. Bu iki etkinlik dışında da kentsel ve kamusal alanlarda geliştirilen pek çok davranış ve alışkanlığa da meydan okumakta; değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Alışkanlık ve davranışlar dönüşürken, beklentiler ve ihtiyaçlar da değişmekte ve bu durum da fiziksel çevrenin şekillenme biçiminde farklılaşmalara sebep olabilmektedir.

Bireyler ve toplumlar, sert ve beklenmedik gelişmelerden etkilenecek değişen ve dönüşen bir yapıya sahiptir. COVID-19'un insan hayatına kattığı yeniliklerden birisi de bireysel ve toplumsal davranış değişikliğidir. Toplumsal davranış ve toplumsal düzenin oluşumu fiziksel çevre tasarımı da doğrudan etkilemektedir. 2020 yılı itibariyle ve COVID-19 salgınıyla birlikte kamusal alanların değişime nasıl cevap verdiği ve salgına uyarlanabilirliği konusu daha çok vurgulanmış olmuştur (UN-Habitat, 2020, s.55-65). Klasik davranışsal coğrafya ve çevre psikolojisi kavramlarının hatırlanması ve tekrar gözden geçirilmesi, COVID-19 ile birlikte bireysel ve toplumsal davranış değişikliklerini anlamada ve ihtiyaçlara uygun kentsel alanlar oluşturmada önemli bir faktör oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, davranışlar mekanı şekillendiren ana unsur olarak ele alınmış ve COVID-19'la birlikte bireylerin ve toplumun algısında yaşanan değişimlerin, korkuların, çekingenlik ve çekimserliklerin kentsel-kamusal alan kullanımına ve biçimlenmesine etkisinin nasıl olabileceği tartışılmakta; salgın'la birlikte geliştirilen yaklaşım ve tasarımlarla değerlendirilmektedir.

Davranışsal Coğrafya ve Çevre Psikolojisi

İnsan davranışının mekanı nasıl etkilediğine odaklanan iki temel yaklaşım mevcuttur. Bunlardan biri davranışsal coğrafya; bir diğeri ise çevre psikolojisidir.

"Davranışsal coğrafya" gelişen geniş tabanlı bir hareketi anlatmaktadır. Çevresel algı ve davranış arasındaki bağlantıların önemini vurgulayarak, algıların mekânsal davranışları nasıl etkilediğini anlamaya odaklanır (Gold ve Goodey, 1984, s. 546-547). Bir birey mekana anlam verir ve bu mekânın yaşam deneyimleri ve anıları ile nasıl bağlantılı olduğundan etkilenir. Bu iki faktör birlikte gitmekte ve birbirini tamamlamaktadır (Montello, 2013, s. 38-45).

Davranışsal coğrafya, 1950'lerin ve 1960'ların mekânsal bilim paradigmasıyla ilişkili olarak gelişen niceliksel dönüş tepki olarak ortaya çıkmıştır. Coğrafyadaki niceliksel yaklaşımların nesnelliği sorgulanmış ve bunun üzerine niceliksel perspektiflerden uzaklaşmak amacıyla gerçekliği daha objektif yansıttığı düşünülen niteliksel yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. 1956'da, sosyal bilimci Kenneth Boulding, insan bilgisinin "görüntüler, imgeler" etrafında toplandığını öne süren "The Image" adlı bir çalışma hazırlamıştır. Bu çalışma üzerine, mimar Kevin Lynch, "The Image of the City" adlı kitabında bu konuyu ana fikir olarak genişletmiştir (Gold ve Goodey, 1984, s. 546-547). Lynch, üç ABD şehrinin (Los Angeles, Boston ve Jersey City) görsel kalitesini, kentlerin fiziksel özelliklerinin kent sakinleri tarafından algılanma biçimine göre araştırmış ve

insanların yollar/izler (insanların şehir içinde hareket ettiği yollar), kenarlar (sınırlar ve süreklilik arz eden kısımlar), bölgeler/ilçeler (ortak özelliklerle karakterize alanlar), düğüm/odak noktaları (kavşaklar vb.), işaret öğeleri (dışsal rehber/ikonik noktalar – genellikle şehir manzarasında kolayca tanımlanabilen bir fiziksel nesne) den oluşan beş yinelenen özelliğe sahip "zihinsel haritalar" oluşturarak çevrelerini tutarlı şekillerde anladıklarını göstermiştir (Gold ve Goodey, 1984, s. 546-547). Kent, çevre ve yer kavramları, Kevin Lynch tarafından; kent imajı, formu ve yeri ile vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra kent yaşantısı, değişim ve dönüşüm unsurları kentin okunması, tanımlanmasında önemli faktörler olarak ele alınmıştır (Lynch, 1961, s. 35-45).

Bununla birlikte, bireylerin mekansal ortamlarını farklı kişisel, kişilerarası ve grup düzeylerinde nasıl düzenledikleri ve kullandıkları ile ilgilenen "mekansal davranış (spatial behaviour) kavramı" da ön plana çıkmıştır. Mekansal davranışla ilgilenen bir diğer araştırma alanı olan çevre psikolojisi ise, gündelik durumlarda sosyal etkileşimi şekillendirme ve düzenlemede çevrenin mekansal özelliklerinin rolüne odaklanmaktadır (Wystrach, 2018). Özünde, insan ve çevresel faktörler arasındaki dinamik ilişkiyi anlamakla ilgilidir (McAndrew, 1993, s. 30-50). Davranışsal coğrafya ve çevre psikolojisi kavramlarının ortak noktasını çevre ve insan davranışları arasındaki ilişkiyi inceleme dürtüsü oluşturmaktadır.

Çevre ile insan davranışı arasındaki ilişkinin varlığı uzun zamandır kabul edilmektedir. Psikolog Kurt Lewin (1951), bu ilişkinin önemini açıklamak için davranışların yalnızca kişisel faktörlerin bir işlevi olmadığını, aynı zamanda gerçekleştikleri çevrenin de bir işlevi olduğunu savunmuş ve bunu formalize etmiştir. Çevre psikolojisi çalışması ise bu çıkarımı, yapılı ve doğal çevrenin belirli insan davranışlarını kolaylaştırabileceğini, değiştirebileceğini veya engelleyebileceğini gösterebilen davranış bilimcileri, psikologlar, sosyologlar ve ekolojistlerin araştırma bulgularından yararlanarak yapmaktadır (Canter, 1977, s.75). İnsanlar ve çevre arasındaki ilişki, bir çevrenin fiziksel ve çevresel uyarılarının veya özelliklerinin, davranış ve duyguları nasıl etkilediğine odaklanılarak incelenmektedir (Mehrabian ve Russel, 1974, s. 30-45).

1950'lerde ilk olarak insanın düşünce sistemi ve çevresi ile ilişkileri konusunda yapılan çalışmaları, 1970'ler ve 1980'ler boyunca, sosyologlar ve psikologlar ve diğer bilim insanlarının, fiziksel çevre, insan düşüncesi ve davranışı arasındaki ilişkiyi incelemeleri izlemiştir. Örneğin, Steele (1973) fiziksel çevrenin insanlara refah sağlayabilmesi için çeşitli fonksiyonlara işaret etmiştir. Steele'e göre (1973) bir mekân, barınma, sosyal etkileşim, sembolik etkileşim, görev başarımı, zevk ve gelişme için imkanlar sağlayarak bireyleri etkilemektedir.

Bu yaklaşımlar doğrultusunda davranış bilimi; çevreden etkilenen insanın davranışlarındaki değişiklikleri ölçmeye, veya davranışlarla ortaya çıkan yeni gereksinimlere göre çevrenin özelliklerini değiştirmeye yönelik, insan davranışları, düşünce ve duyguları ile doğal ve fiziksel çevre değişkenleri arasındaki etkileşim sistemini inceleyen ve bu sistem içerisinde ortaya çıkabilecek sorunlara açıklık getirmeye çalışan bir bilim dalı olarak da tanımlanabilir (Lang, 1987, s. 80-120).

Bir başka davranış bilimcisi ve psikolog olan Sommer (1969), sosyal tasarımı, kullanıcıların sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan, fiziksel çevreler yaratma süreci olarak tanımlamıştır. Sommer'e göre, mekânın fiziksel tasarımı, davranışı güçlü bir biçimde etkilediğine göre, davranış bilimciler de tasarım sürecinde bütünlük bir rol oynamalıdır (Sommer, 1969, s. 70-80). Sommer'in vurguladığı önemli bir konu, yaşam alanlarımızın mekânsal olarak benimsenmesi, işaretlenmesi ve savunulmasını tanımlayan bölgecilik (territoriality) kavramıdır. Evrimsel bir yönelimin ardından, bölgeler, dışarıdan davetsiz misafirlerden korunmayı hak eden uzamsal alanlar olarak tanımlanabilir (Bonnes, 2004, s. 810).

Sommer'in vurguladığı bir diğer kavram ise kişisel alan (personal space) kavramıdır. Sommer, kişisel alanı, insanların etraflarında sürdürmek istedikleri ve "kendi alanları" olduğunu hissettikleri duygusal olarak renklendirilmiş alan olarak tanımlamaktadır. Bu kavram üzerinden, kişisel alanı düzenleyen çeşitli bireysel, durumsal ve kültürel faktörlerin incelenmesi de sağlanmaktadır. Kişisel alan, insan-çevre etkileşiminin çeşitli alanları için ilgili çıkarımlara sahiptir. Farklı sosyal karşılaşmalarda uygun mekansal mesafeyi de tanımlamaya çalışır. Kişisel alan ve bölgecilik, temelde insanların mahremiyetlerini düzenlemek için kullandıkları ve insanların psikolojik olarak tatmin edici düzeyde açıklık veya başkalarına kapalılık için çabaladıkları iki farklı strateji olarak görülebilir (Bonnes, 2004, s. 805). Altman da benzer şekilde bölgeyi mahremiyetin sağlanması için fiziksel bir alan oluşturulması olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında, kişiselleştirme ve sahiplenmenin sosyal etkileşimleri düzenlediği ve çeşitli sosyal ve fiziksel güdüleri tatmin etmeye yardımcı olduğunu da belirtmektedir (Altman, 1975).

Belli amaçlar temelinde doğrudan ya da dolaylı olarak düzenli bir şekilde etkileşimde bulunan bireylerden ise sosyal sistemler oluşmaktadır. Her bireyin çevresi bir grup sosyal sistemden oluşur. Bunların tümünde üyelerinin rolleri ve davranışları ile ilgili ortak beklentiler vardır. Dolayısıyla sosyal sistem, birbirleriyle düzenli bir amaçla doğrudan veya dolaylı etkileşime giren bireyler topluluğudur (Lang, 1987, s. 80-120). Toplumsal etkileşim biçimlerinin toplum

bilimlerinde büyük önemi vardır. Bunun iki gerekçesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireylerin sürekli olarak başkalarıyla etkileşimi gerektiren gündelik rutinleri, etkileşimlere biçim ve yapı kazandırmaktadır. İkinci olarak, günlük yaşamdaki toplumsal etkileşimin incelenmesi daha büyük toplum sistemleri ile kurumların anlaşılmasında yarar sağlamaktadır. Büyük ölçekli toplum sistemlerinin hepsi aslında bizim günlük olarak içine girdiğimiz toplumsal etkileşim kalıplarına bağlıdır (Giddens, 2000). Toplumsal etkileşimin sebebi ve aynı zamanda da sonucu olan topluluk duygusunu ise genellikle topluluk üyelerinin aidiyet duygusu oluşturur (McMillan ve Chavis, 1986, s.9). Topluluk duygusu, emniyet ve güvenlik, sivil katılım, gönüllülük ve gelişmiş refah (Cotter ve Davidson, 1991, s.247) duygusu ile de ilişkilendirilir. Kentlerde, topluluk duygusunu besleyen ve güçlendiren koşulları belirlemek ve yaratmak, hem araştırmacılar hem de planlar için önemli bir görevdir. Daha güçlü bir topluluk duygusu oluşturulması ise deneyim çeşitliliği ve güvenle ilişkilendirilmiştir (Wood vd., 2010, s. 1389). Parklar ve meydanlar gibi kamusal alanlar, komşular arasında rastlantısal karşılaşmaları kolaylaştırarak topluluk duygusunu besleyebilecek yapıları çevrenin önemli unsurlarıdır (Talen, 2000, s. 350). Ancak COVID-19 gibi büyük salgınlar, bireyin ve toplumun alışkanlıklarını değiştirmekte ve dönüştürmektedir.

Takip eden bölümde, COVID-19 ile birlikte değişen alışkanlıklarla kentsel ve kamusal alanların şekillenmesinde yaşanacak değişimler irdelenmektedir.

COVID-19 Salgınıyla Birlikte Kamusal Alan Kullanımında Yaşanan Değişimler

COVID-19'la birlikte kamusal alan kullanımı ve sosyal ilişkiler üzerindeki kısıtlamalar, salgının yayılmasını azaltmak ve halk sağlığını korumak için temel politika önlemleri olmuştur. Salgının ilk dönemlerinde dünya nüfusunun yarısının evde kalması veya halka açık yerlerde hareketin kısıtlanması sağlandı (Sandford, 2020). Kısıtlama dönemlerinde, insanlar sokak ve meydanlardan çok yeşil alanlarda zaman geçirmeyi tercih etti. Yazılı ve görsel basın kaynaklarında da belirtildiği gibi, özellikle sıcak havalarda binlerce insan yeşil alanları kullanırken; eskiden faaliyetlerin merkezi olan birçok cadde ve meydan dünyanın farklı şehirlerinde sessiz ve boş kaldı (BBC, 2020b). Sokakların ve meydanların kullanımındaki bu değişiklik, kamusal alanları kullanma sıklığına ilişkin sosyal mesafe kurallarından ve ayrıca mağazalar, restoranlar, barlar gibi aktif kullanımların kapatılmasından etkilenerek, insanların bu alanları, özellikle de ticarileştirilmiş kamusal alanları kullanma motivasyonunu düşürdü (Zandieh vd., 2020).

Yaşamsal gereklilikleri olabildiğince normal bir biçimde sürdürme çabaları devam ediyor olsa da, ileride ne olacağı konusunda belirsizlik yaşamaya devam etmekte; mekan algımızın kalıcı olarak dönüşebileceğinden de korkmaktayız. Kentsel ve kamusal alanlarda alışılmadık ve uzak sosyal etkileşimler görmekteyiz. Bu da kamusal alanların sosyal kullanımımızın nasıl ve ne yönde evrilmesi gerekebileceğine dair sorular ortaya çıkarmaktadır. Bireysel ve toplumsal davranış biçimlerinde yaşanabilecek değişim, kentleri ve kentlerdeki kullanım alanlarının nasıl tasarlanacağı, nelere gereksinim duyulacağı ve nelerden kaçınılacağı konusunda önemli referanslar vermektedir.

Kamusal alanlar, vatandaşlara insanlık tarihi boyunca biraraya gelme, eğlenme, dinlenme, karşılıklı deneyimler paylaşma imkanı sunduğu gibi; örgütlenme, gruplar oluşturma ve siyasi muhalefeti dile getirme alanı da sağlamıştır (Özgen, 2014, s. 230). Salgınla birlikte bu alanların zorunlu ya da isteğe bağlı olarak kullanımını sınırlamak, kamusal alanın sosyal etkileşim ve sivil eylem alanı olma durumunu da zayıflatacaktır.

Plancılar ve kentsel tasarımcılar, insanların kendilerini rahat ve güvende hissedecekleri mekanlar yaratmayı amaçlar ve bu doğrultuda kamusal alan algıları ve davranış biçimleri önemli bir araştırma alanı oluşturur (Pugalis, 2009, s. 230). Bununla birlikte, salgın, kentsel ve kamusal alanlarda özellikle başka insanlar var olduğunda, bu alanlarla ilişkimizi derinden değiştirme tehdidinde bulunmaktadır. Aynı zamanda salgın, özellikle yabancılar arasında yeni ilişkiler geliştirme yeteneğimizi sınırlayabilir. Kamusal alanlar hala sosyal etkileşim için önemli bir yer olabilir, ancak kendiliğinden ve gayri resmi etkileşimler ve buluşmalar için daha zorlayıcı bir ortam algısı oluşturabilecektir. Bunun da ötesinde, kentsel ve kamusal alanlar zaman zaman “tehlikeli” olarak da algılanabilmektedir. Uygun sosyal mesafenin olmaması veya yüksek insan yoğunluğu, bir kamusal alanın yeterince güvenli olmadığı hissini oluşturabilir. Kısıtlamalar ve evde kalma önlemleri, çocukların ve gençlerin halka açık yerlerde bağlanma ve yakınlaşma duygusunu geliştirme kapasitelerini değiştirebilir.

Bu durum, kentsel mekanların ve kamusal alanların kullanım ve fiziksel biçimlerinin yeniden keşfedilmesi, tanımlanması ve tasarlanması sonucunu doğurması beklenmektedir. COVID-19 virüsünün kapalı mekanlarda kalındığında bulaşacağı korkusu, dış mekan, açık ve yeşil alan talebini arttırabilir.

Bu koşullar göz önüne alındığında, yürüme ve bisiklete binme gibi bireysel ve aktif ulaşım modellerinin ön plana çıktığı; açık ve yeşil alan kullanımının dengeli dağıldığı kentsel planlama yaklaşımlarına olan talebin artması beklenmektedir. Daha yeşil, dinlenme ve suraklama ihtiyaçlarına imkan tanıyan ama

bir yandan da insanların kendilerini güvende hissetmelerini de sağlayacak sokak tasarımları ön plana çıkabilir. Kütüphanelerin, hükümet binalarının, bekleme odalarının, okulların, hastanelerin, kamusal binaların ve diğer kamu hizmetlerinin tasarımı için daha fazla dış mekan gerekebilir. Hizmet sektörlerinin ve restoranların, bulaşma riskinin daha düşük olduğu daha fazla dış mekana uyum sağlamak için kendilerini yeniden düzenlemeleri gerekebilir. Bu yeni kullanımlar, yayalarla yeni çatışmaları da tetikleyebilir. (Honey-Roses vd. , 2020,).

Kamusal yaşam çalışmalarında, kullanım alışkanlıklarını ve davranışları değerlendirmek ve sistemin nasıl işlediğini anlayabilmek için genellikle sokaklarda, parklarda veya meydanlarda bulunan insanlar gözlemlenir ve sayılır . Çoğu zaman, bir mekandaki insanların varlığı, bir kamusal alanın işlediğinin ve kullanıldığının göstergesi olarak yorumlanır (Gehl ve Svarre, 2013, s. 30-50). Plancılar ve kentsel tasarımcılar, insanların içinde bulunmaktan keyif aldığı ve bir süre oyalandığı "yapışkan sokaklar" dan (sticky streets) bahseder (Toderian, 2014). Bunların yanında, ticari gayrimenkuller için potansiyel kiralara tahmin etmek veya perakende gelirini tahmin etmek için yaya trafiği sayılır.

Yaya ölçümü ve modellemesi üzerine yapılan bilimsel çalışmalar (Hankey vd., s. 210-212), salgının ardından büyük bir karışıklığa maruz kalabilir. Bazı kentlerde, salgın geçmiştten bir kopuş gösterebilir ve geçmiş verilere dayanan yaya modellerinin yeniden değerlendirilmesi gerekebilir. COVID-19 sonrası bir dünyada, kamusal yaşamla ilgili verileri toplama ve yorumlama şeklimizin de büyük oranda değişeceği beklenmektedir.

Kısaca, burada sıralananlar, algı ve dolayısıyla da davranış değişimini beraberinde getirecektir. Salgının mekan kullanımını nasıl etkileceği üzerine çeşitli ve farklı ölçeklerde çalışmalar yapılmakta, tasarım ve yaklaşım önerileri geliştirilmektedir. Takip eden bölümde COVID-19 salgını ile birlikte hem kentsel alanda hem de kamusal alanda ne gibi tasarım ve kullanım önerilerinin geliştirildiği sunulacaktır.

COVID-19'la Birlikte Ortaya Çıkan Kentsel-Kamusal Alan Tasarım ve Yaklaşım Örnekleri

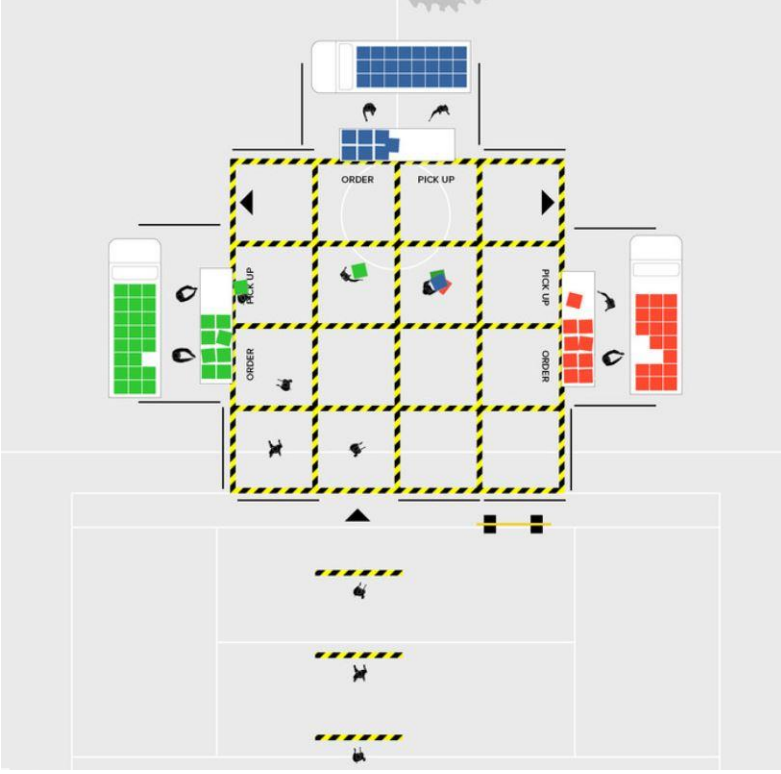
İşlev ve nüfus yoğunluğu ile yoğunlukları birbirine bağlamaya yarayan ulaşım sistemleri; ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerini sağlamada kentlerin temel güçleri olmuştur. Ancak salgın, kentlerde nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yerlerde yayılma riskini de arttırdığı için bu güçlü yönlerin zayıflık gibi görünmesini sağlamıştır. Bu durum, kentsel alanlardaki yoğun insan akışını güvenli sosyal mesafeyle yönetmeyi çok daha acil hale getirmiştir. Kentler

buna daha geniş kaldırım kullanımları yaratarak, parklarda ve kamusal alanlarda güvenli mesafeleri işaretleyerek tepki vermişlerdir. Plancılar, tasarımcılar ve mimarlar, öncelikle dış mekan alanlarını sosyal mesafeye uyarılmanın yollarını düşünmüşlerdir.

Dünyanın dört bir yanından tasarım, planlama, iletişim, reklamcılığı da içeren yaratıcı ajanslar, kamusal alanların sosyal mesafeye izin verecek şekilde nasıl dönüşebileceği üzerine çalışmıştır. Kentlerde sınırlamalar başladığında, kamusal alanlar ve meydanlar sosyal mesafe kurallarını uygulamak için bir tuval haline gelmiştir. Bantlar, tebeşir, çıkartmalar ve şablonlar, her yerde güvenli bir mesafenin neye benzediğini anlatmak için hızlı uygulanabilen ve düşük maliyetli yöntemler sunmuştur (Brandon, 2020).

Londra'da Tactical Urbanistas adlı kendi kendine örgütlenen bir grup kadın, hızlı ve renkli müdahalelerle sokakları geri kazanmaya çalışmıştır. Ekip, sosyal mesafeyi güçlendirmeye ve kamusal alana bir oyun unsuru entegre etmeye yardımcı olmak için, tuğla duvarlar ve renkli duvar resimlerinden faydalanmıştır (Brandon, 2020). Çekya'dan bir mimarlık firması ise kamusal alanı yemek yeme ile işlevlendiren bir grid sistem üzerine çalışmıştır. Mart ayında başlatılan "Gastro Güvenli Bölge" girişimi, kent meydanlarını açık havada yemek için güvenli ve tanımlanmış bölgelere dönüştürmeyi hedeflemiştir. Her bölge bir bantla çerçevelenmiş ve ortasına metal bir piknik masasına benzeyen tek parça kent mobilyası yerleştirilmiştir.

Rotterdam'da bulunan bir mimarlık firması ise, güvenli ve mesafeli yerel pazar alışverişini teşvik için meydanlara hızla monte edilebilen bir tasarım geliştirmiştir. Firmanın önerisi, mevcut büyük ölçekli gıda pazarlarının mahallelere ve hatta mahalle içerisinde daha küçük birimlere dağıtılabileceği fikrine dayanmaktadır. "Hiper yerel ölçekte işleyen mikro pazarlar" ("Hyperlocal Micro Markets") ismi verilen pazar sistemi 16 karelik ızgaralardan oluşmaktadır. Bir giriş ancak iki çıkış ve her karede biri sipariş ve biri tahsilat için olmak üzere iki tezgah bulunmaktadır. Tasarım, herhangi bir kasaba veya şehrin halka açık meydanlarına kolayca kurulabilen, insanların yerel alışveriş yapmasına ve aynı zamanda sosyal mesafe kurallarına uymasına olanak tanıyacak şekilde oluşturulmuştur (Harrouk, 2020).

Şekil 1. Hiper yerel ölçekte işleyen mikro pazarlar (Kaynak: Harrouk, 2020).

Yukarıda sıralanan örnekler benzeri, meydanların ve noktasal kamusal alanların daha rahat ve güvenli kullanımını sağlamaya yönelik tasarım ve uygulamaların yanında, sokak ölçeğinde de çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir.

Salgının başladığı ilk dönemlerde, New York City'de uygulanan bir uygulama ise oyun sokaklarıdır. Özellikle çocukların sokaklarda güvenle oynayabilmesi için sokakların araç geçişi geçici olarak yasaklanarak çeşitli yerleştirmelerle desteklenmiştir. İlk uygulaması, Red Hook mahallesinde gerçekleştirilen oyun sokakları uygulaması, daha sonra kentin farklı bölge ve sokaklarında da uygulanmıştır (Street Lab, 2020).

Geliştirilen çözümlerden bir tanesi de uluslararası bir mimarlık ve tasarım firması tarafından geliştirilen "Yeşil Blok" (Green Block) tasarım yaklaşımıdır. Manhattan'ın Flatiron binasının kesişim noktasına odaklanan Yeşil Blok, New York sokakları için yeşil, arabasız, açık hava odaklı bir sokak tasarımı geliştirmektedir. Kentlerimizin dönüşümünün çoktan geciktiği ve insanların daha yeşil alanlara ulaşmak için kentlerden uzaklaşmak durumunda kaldığı gerekçesi ile kent içerisinde yeşil bir sistem geliştirmektedir. Projede, aslında hem kentsel

imkanların olduğu hem de doğayla bütünleşik yaşam tarzına sahip olunabileceği belirtilmektedir. Sistemde, bakım gerektirmeyen ve % 100 geri dönüşebilir malzemelerden oluşan bir kit kullanılarak; kent sokaklarını yeşil alanlara dönüştüren modüler bir konsept oluşturulmaktadır. Konsept, Urban Design Forum tarafından "Krizden en çok etkilenen topluluklar için adil ve eşit bir iyileşme sağlayan kuruluşlara odaklanan Coronavirüs Sonrası Şehir Hayatı" serisi için de bir çözüm olarak kabul edilmiştir (Watg, 2020).

Şekil 2. Yeşil Blok Tasarımı (Kaynak: Watg, 2020)

“Yavaş Sokaklar Programı” ise bir diğer sokak ölçeğinde geliştirilen çözüm önerilerindedir. Kentlerde, belirli sokaklarındaki trafiği sınırlandırmak, araç trafiğini en aza indirmek, yürüme/bisiklete binmeye öncelik vermek ve sokakları daha paylaşımlı olarak kullanabilmek amacıyla tasarlanmıştır. Amaç, temel seyahat sırasında sosyal mesafe için daha fazla alan sağlamaktır. Yavaş sokaklar programına dahil edilen sokakları seçerken, özellikle ana caddelerin ve geçiş bölgelerinin paraleli olan sokaklara odaklanılmıştır. Böylece otomobil ve toplu taşıma güzergahlarına, yürüme ve bisikletle alternatif yollar oluşturulabilmektedir. San Francisco’da şimdiye kadar 30’dan fazla koridorda bu uygulama gerçekleştirilmiştir ve gerçekleştirilmeye de devam edilmektedir. Yine Şikago’da da bu program üzerine çalışmalar yürütülmektedir (Sfmta, 2020).

Hem kentsel kullanım alanları ölçeğinde hem de sokak ölçeğinde çeşitli uygulamaları bir araya getiren ve oldukça da ses getiren bir diğer COVID-19 sonrası uygulama ise Paris’in benimsediği “15 dakika şehir” fikridir. “15 dakikalık şehir” fikri, kompakt bir alanda, birbirine yakın kullanım ve hizmetlerden oluşan, herkes için her zaman erişilebilir olan bir kentsel gelişim yaklaşımını tanımlamaktadır. Kent sakinleri, en fazla 15 dakikalık yürüme ya da bisikletli ulaşım mesafesinde temel yaşam ihtiyaçlarına erişebilmelidir. Bir diğer amaç

ise, sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşimleri geliştirerek işlevsel çeşitliliği sağlamaktır (Moreno, 2019)

Tartışma ve Sonuç

Kentler, verimliliklerini ve sürekliliklerini emek ve kaynakların yoğunlaşmasıyla sağlayabilmektedir. Ancak bu durum onları küresel ve yerel krizlere, afet ve salgınlara karşı çok daha savunmasız hale getirmektedir. COVID-19 salgını da büyük bir küresel sağlık krizini temsil etmektedir. Kriz, büyük ölçekli davranış değişikliği gerektirmekte ve bireylere önemli sosyolojik ve psikolojik yükler yüklemektedir.

Kentsel ve kamusal alanlar, barınma, etkileşim, alışveriş, oturma, yemek yeme, yürüme, dinlenme gibi kavram ve faaliyetlerle kullanıcıya çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Bunun yanında kullanıcının, kişinin duyguları, düşünceleri ve davranış kalıpları da mekanı şekillendirmede önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Mekan insanı şekillendirirken; insan ve insan olmaya dair tüm niteliksel özellikler de aslında mekanı şekillendirmekte, var etmekte ve dönüştürmektedir.

COVID-19 salgınının da insanların davranışları üzerinde yarattığı etkilerin, yeni mekan algımızı değiştireceği ön görülebilir. Yeni mekan algısından kasıt ise farklı ölçeklerde hayatımıza etki edecektir. Konut talebimizde değişiklikler görüleceği gibi en büyük değişiklik ise kamusal alan kullanımına konu olan, parklar, meydanlar, açık alanlarda görülecektir.

COVID-19'la birlikte kamusal alan kullanımı ve sosyal ilişkiler üzerindeki kısıtlamalar, salgının yayılmasını azaltmak ve halk sağlığını korumak için temel politika önlemleri olmuştur. Bununla birlikte, kentsel ve kamusal alanların, yaşanmakta olan davranış değişikliklerine bağlı olarak yeniden ele alınması, tasarlanması ve yeni uygulamalar geliştirilmesi ön plana çıkmıştır. Pek çok farklı kentte, mahalle, sokak, meydan ve bina ölçeğinde geçici ya da kalıcı ve sosyal mesafeyi, yeşil kullanımını, erişilebilirliği ve insan odaklı tasarımı önceliklendiren pek çok uygulama gerçekleştirilmiştir.

Kavramsal çerçevede de değinilen, iki temel kavram olan bölgecilik, mahalle yapılanmasına; kişisel alan ise günlük hayatta çok fazla karşılaştığımız mahremiyet, sosyal mesafe gibi kavramlara referans vermektedir. Mekanın tanımlanmasında mahremiyet, mekanı kişiselleştirmenin ve sahiplenmenin de bir aracı olarak öne çıkmaktadır. COVID-19 sonrasında da aslında tüm dünyada yaya ve bisikletli ulaşım ile az zamanda ve kısa mesafelerde bir yaşam kur-

gusu ön plana çıkmaktadır. Kişinin kendisini güvende, rahat ve konforlu hissedeceği, kişiselleştirebileceği ve ait hissedebileceği mekanlar yaratılması yalnızca bugün değil, geçmişte de tartışılmış ve odaklanılmış konular olmuştur.

Çalışmada paylaşılan ve COVID-19 salgınıyla birlikte yaşamada mekansal olarak cevap aranan tasarımlarda da yapılmaya çalışılan, sınırlanmış bir mekan tanımlanırken; kişisel mahremiyetin ve sosyal alanın da önceliklendirilmesidir. Günümüzde tartışılmakta olan yaşanabilir mahalleler, 15 dakikalık şehir gibi tasarım ve planlama çalışmaları da bu doğrultuda ilerlemektedir.

Dolayısıyla aslında COVID-19 öncesinde mekanın şekillenmesinde rol oynadığı düşünülen davranışsal kalıpların ve çevresel psikolojinin, bunları oluşturan unsurlar değişerek ya da başkalaşarak hala hayatımızda olduğunu ve mekanı şekillendirmeye devam ettiğini görmekteyiz. Kısaca, insanların sınırlandırılmış bir mekanda olma, o mekana güven duyma, sahiplenme, kişiselleştirme farklı kişilerle karşılaşma isteği; bunun yanında da mahremiyet, kendi alanına sahip olma gibi dürtüleri devam etmektedir. Temel davranışları davranış bilimi ve çevresel psikolojisi kavramları geçmişte mekanı şekillendirmede önemli rol oynadığı gibi günümüzde ve gelecekte de yine önemli rol oynamaya devam edeceği söylenebilir.

idealkent©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133

Sayı *Issue Covid-19 Özel Sayısı*, Cilt *Volume 12*, Yıl *Year 2021-Special Issue*, 95-114

DOI:10.31198/idealkent.880035

Extended Abstract

How will COVID-19 Affect Urban-Public Space Usage and Design? An Assessment

*

Çiğdem Çörek Öztaş
ORCID: 0000-0001-7744-2323

Public spaces refer to urban areas freely accessible to all people. Public spaces are multifunctional. In addition to activities such as going to work, school or shopping; It also includes optional social activities such as recreational walks, physical activity, playing games, talking to people and participating in organized social activities. The places where the individual and the society most encounter, come together and interact are also public spaces. In these areas, an active relationship and communication is established between the individual, society and the social-physical environment. The opportunity to meet and engage in daily activities in urban and public spaces also creates an opportunity for individuals to be among others, to see and hear them, and to experience how other people behave in different situations. Therefore, the public space can be defined as the place where objects and people can be seen and acquire the status of 'public'.

The modern concept of public space was born in the 19th century, when residents began to wander the boulevards of Paris, London and Barcelona. The emerging culture of consumption contributed to the development of the public sphere, and the tendency to see beautiful shop windows became an important purpose of wandering the wide streets. In addition to seeing the shop windows, the desire to be seen by others has also led to more use of public spaces.

The most influential factor in public spaces is human behavior. How human behaviors affect the space is one of the most researched subjects especially after

idealkent© Kent Araştırmaları Dergisi (*Journal of Urban Studies*)

<http://idealkentdergisi.com>

Geliş Tarihi *Received Date*: 14.02.2021 Kabul Tarihi *Accepted Date*: 22.09.2021

the 1950s. There are two basic approaches that focus on how human behavior affects space. One of them is behavioral geography; Another is environmental psychology.

"Behavioral geography" describes an evolving broad-based movement. It focuses on understanding how perceptions affect spatial behavior, emphasizing the importance of connections between environmental perception and behavior. An individual gives meaning to space and is affected by how that space relates to life experiences and memories. However, the concept of "spatial behaviour", which deals with how individuals organize and use their spatial environments at different personal, interpersonal and group levels, has also come to the fore. Environmental psychology, another research area that deals with spatial behavior, focuses on the role of spatial characteristics of the environment in shaping and regulating social interaction in everyday situations. The common point of the concepts of behavioral geography and environmental psychology is the urge to examine the relationship between the environment and human behavior. It is known that on the basis of this relationship, behaviors are not only a function of personal factors, but also a function of the environment in which they occur.

Social systems consist of individuals who interact directly or indirectly on the basis of certain purposes. The environment of each individual consists of a group of social systems. The first of these is the daily routines of individuals, which require constant interaction with others, giving form and structure to interactions. Second, the study of social interaction in everyday life is helpful in understanding larger systems of society and institutions. Identifying and creating conditions in cities that foster and strengthen the sense of community is an important task for researchers and planners alike. Building a stronger sense of community was associated with diversity of experience and trust. Public spaces such as parks and squares are important elements of the built environment that can foster a sense of community by facilitating casual encounters between neighbors.

However, major epidemics such as COVID-19 are changing and transforming the habits of the individual and society. COVID-19 has primarily affected the way people communicate with each other in the urban area. Emotions such as insecurity and fear emerged, which reduced people's presence in public spaces and their social interactions, especially random encounters. All these emotional and behavioral changes have revealed new planning and design suggestions and practices that prioritize social distance. While there will be changes in

our housing demand, the biggest change will be seen in parks, squares and open spaces, which are subject to public space use.

With COVID-19, restrictions on the use of public space and social relations have been key policy measures to reduce the spread of the epidemic and protect public health. However, it has come to the fore that urban and public spaces should be reconsidered, designed and new applications developed depending on the behavioral changes. In many different cities, streets, squares and buildings, many practices have been implemented that prioritize temporary or permanent social distance, green use, accessibility and human-oriented design.

In defining the space, privacy stands out as a means of personalizing and owning the space. In the aftermath of COVID-19, a life fiction comes to the fore in a short time and short distances with pedestrian and bicycle transportation all over the world. Creating spaces where one can feel safe, and comfortable, has been discussed and focused not only today but also in the past.

With the COVID-19 , prioritization of personal privacy and social space are prioritizing. Design and planning studies such as livable neighborhoods and the 15-minute city, which are being discussed today, are progressing in this direction.

Therefore, we see that behavioral patterns and environmental psychology, which were thought to have played a role in shaping the space before COVID-19, are still in our lives and continue to shape the space, by changing or altering the elements that make them up. In short, the desire of people to be in a restricted place, to trust that place, to meet different people continues. In addition to this, impulses such as privacy and having one's own space is also continue. It can be said that the concepts of basic behavior, behavioral science and environmental psychology played an important role in shaping the space in the past, and will continue to play an important role today and in the future.

Kaynakça/References

- Mayer, M. (2011). Kentsel toplumsal hareketlerde "kent hakkı" (Aytaç Demirci, Çev., Erbatır Çavuşoğlu, Düzeltilti). *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 9(36), 153-182.
- Altman, I. (1975). *The environment and social behavior*. Monterey, CA: Wadsworth.
- Arendt, H. (1958). *The human condition*. Chicago, University of Chicago Press.
- BBC (2020b). *Coronavirus: photos show deserted lockdown locations at high noon*. 10 Şubat 2021 tarihinde, <https://www.bbc.co.uk/news/in-pictures-52127945>, adresinden erişildi.
- Bonnes, M. (2004). Environmental psychology, Overview. *Encyclopedia of Applied Psychology*, 9(36), 801-814

- 8 Şubat 2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/291982590_Environmental_Psychology_Overview adresinden erişildi.
- Brandon, E. (2020). 7 *Smart and simple ways cities can encourage social distancing in public spaces*. Citymonitor, 10 Şubat 2021 tarihinde, <https://citymonitor.ai/community/smart-and-simple-ways-public-spaces-are-being-adapted-for-social-distancing> adresinden erişilmiştir.
- Canter, D. (1977). *The psychology of place*. The Architectural Press: London.
- Carmona, M. (2019), Principles for public space design, planning to do better. *Urban Design International*, 24(1), 47-59. <https://doi.org/10.1057/s41289-018-0070-3>
- Davidson, W. B., Cotter, P. R. (1991). The relationship between sense of community and subjective well-being: a first look. *Journal of Community Psychology*, 19 (2), 246-253. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(199107\)19:3<246::AID-JCOP2290190308>3.0.CO;2-L](https://doi.org/10.1002/1520-6629(199107)19:3<246::AID-JCOP2290190308>3.0.CO;2-L)
- Erdönmez, E., Akı, A. (2005). Açık kamusal kent mekanlarının toplum ilişkilerindeki etkileri. *YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi*, 1 (1), 10-12. 10.02.2021 tarihinde <https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-21939-ARTICLE-ERDONMEZ.pdf> adresinden erişildi.
- Gehl, J. (1987). *Life between buildings: using public space*. New York, NY: Van Nostrand-Reinhold.
- Gehl, J. ve Svarre, B. (2013). *How to study public life*. Washington DC: Island Press. doi:10.5822/978-1-61091-525-0_1.
- Hankey, S., et al. (2012). Estimating use of non-motorized infrastructure: models of bicycle and pedestrian traffic in Minneapolis, MN. *Landscape and Urban Planning*, 107 (3), 307-316. <https://doi.org/10.1016/j.landscapeurbplan.2012.06.005>
- Harrouk, C. (2020). *Shift architecture urbanism creates hyperlocal micro markets that operate during COVID-19 shutdowns*. 12 Şubat 2021 tarihinde, <https://www.archdaily.com/936856/shift-architecture-urbanism-creates-hyperlocal-micro-markets-that-operate-during-covid-19-shutdowns> adresinden erişildi.
- Honey-Rosés, J., Anguelovski, I., Chireh, V., Daher, C., Cecil Konijnendijk, C.,vd. (2020). The impact of COVID-19 on public space: an early review of the emerging questions – design, perceptions and inequities. *Cities & Health*, DOI: 10.1080/23748834.2020.1780074, 10 Şubat 2021 tarihinde, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23748834.2020.1780074>, adresinden erişilmiştir.
- Giddens, A. (2000). Social theory and politics In: *Giddens and Politics beyond the Third Way*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-137-52473-7_1

- Gold, J., Goodey, B. (1984). Behavioural and perceptual geography: criticisms and response. *Progress in Human Geography*, 8 (4), 544-550. <https://doi.org/10.1177/030913258400800406>
- Lang, J. (1987). *Creating architectural theory: the role of the behavioral sciences in environmental design*. Van Nostrand Reinhold
- Lewin, K. (1951). *Field theory in social science*. Harper & Row: New York.
- Lynch, K. (1961). *The image of the city*. The MIT Press
- Mehrabian, A., Russel, J. A. (1974). *An approach to environmental psychology*. The MIT Press: Cambridge.
- McMillan, D. W., Chavis, D. M. (1986). Sense of community: a definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14 (3), 23-25. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(198601\)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1520-6629(198601)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I)
- McAndrew, Francis T. (1993). *Environmental psychology*. Indo American Books
- Montello, D. R. (2013). *Behavioral geography*. New York: Oxford University Press.
- Moreno, C. (2019). The 15 minutes-city: for a new chrono-urbanism! 10 Şubat 2021 tarihinde <http://www.moreno-web.net/the-15-minutes-city-for-a-new-chrono-urbanism-pr-carlos-moreno/>, adresinden erişildi.
- Newman, O. (1996). *Creating defensible space*. US Department of Housing and Urban Development.
- Özgen, N. (2014). Power-identity and city squares: a sociopolitic geography analysis. *Urban and Urbanization*, 9(3), 228-241. 5 Şubat 2021 tarihinde, https://www.researchgate.net/publication/297403556_POWER-_IDEN-TITY_AND_CITY_SQUARES_A_SOCIOPOLITIC_GEOGRAPHY_ANALYSIS_Nurettin_OZGEN, adresinden erişildi.
- Pugalis, L., (2009). The culture and economics of urban public space design: public and professional perceptions. *Urban Design International*, 14 (4), 215-230. doi:10.1057/udi.2009.23
- Sennett, R. (2018). *Building and dwelling: ethics for the city*. Allen Lane
- Sola-Morales, M. (2008). *Ten lessons on Barcelona*. Barcelona: Col.legi d' Arquitectes de Catalunya.
- Steele, F, I. (1973). *Physical settings and organization development*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Sommer, R. (1969). *Personal space: The behavioral basis of design*. Ann Arbor, MI: Prentice Hall.
- Sandford, A. (2020). *Coronavirus: half of humanity now on lockdown as 90 countries call for confinement*. 10 Şubat 2021 tarihinde at: <https://www.euro-news.com/2020/04/02/coronavirus-in-europe-spain-s-death-toll-hits-10-000-after-record-950-new-deaths-in-24-hou>, adresinden erişildi.
- SFMTA, (2020). *Slow streets programme*. 10 Şubat 2021 tarihinde, <https://www.sfmta.com/projects/slow-streets-program>, adresinden erişilmiştir.

- Street Lab, (2020). <https://www.streetlab.org/event/play-nyc-at-red-hook/2020-08-11/> adresinden erişilmiştir.
- Talen, E. (2000). Measuring the public realm: a preliminary assessment of the link between public space and sense of community. *Journal of Architectural and Planning Research*, 17 (4), 344–360. 3 şubat 2021 tarihinde, www.jstor.org/stable/43030552. Accessed 13 Feb. 2021 adresinden erişildi.
- Toderian, B. (2014). *Let ' s make sticky streets for people!* Planetizen. 5 şubat 2021 tarihinde: <https://www.planetizen.com/node/69454>, adresinden erişilmiştir.
- UN-Habitat (2020). *UN-Habitat key message on COVID-19 and public space*. Kenya.
- Watg (2020). *Green block flatiron: a vision for a new New York City*. 9 şubat 2021 tarihinde, <https://www.watg.com/green-block-flatiron-a-vision-for-a-new-new-york-city/>, adresinden erişildi.
- Wood, L., Frank, L. D., ve Giles-Corti, B. (2010). Sense of community and its relationship with walking and neighborhood design. *Social Science & Medicine*, 70 (9), 1381-1390 <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2010.01.021>
- Wystrach, A., (2018). *Reference module in life sciences*. Insect Spatial Learning.
- Zandieh, R, Nieuwenhuijsen, M., Zandieh, M. (2020). Adaptability of public spaces and mental health inequalities during the COVID-19 pandemic. *Journal of Urban Design and Mental Health*. 10 şubat 2021 tarihinde, <https://www.urbandesignmentalhealth.com/journal-6-covid19-public-spaces.html>, adresinden erişildi.